

Възможности за подобряване на регионалното развитие в област Разград

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов

Хюсеин Ферхат Хюсеин

Магистър – Счетоводство и одит в нефинансовите предприятия

Една от основополагащите политики на Европейския съюз е балансираното регионално развитие. Тази политика се гради чрез прилагане принципите на солидарността, сближаването, децентрализацията и широкото гражданско участие в процеса на вземане на решения. През последните години дебатът за регионалната политика на Европейския съюз придоби приоритетно значение. Различията в природните условия, историческото развитие и културните традиции в отделните части на Европа водят до обособяване на по-слабо развити в икономическо отношение региони. Този феномен е характерен и за рамките на нашата страна тук наблюдаваме градове които са силно развити в икономическо отношение и продължават да са в подем, а в другата крайност са малките провинциални градове, които са в изключително лошо икономическо състояние и през годините трайно обезлюдяват. С времето този проблем се изостря и все повече води до необходимост от намеса за преодоляване на появилите се несъответствия. Именно тук е мястото да се отбележи важната роля на Регионалната политика на Европейския съюз, която подпомага изостаналите региони за повишаване на тяхната конкурентоспособност и за ефективното им участие в единния пазар, за подобряване на транспортната мрежа, подобряване на инфраструктурата и инвестиции в големи инфраструктурни обекти и др. Необходимостта от политика на регионално развитие се обуславя от това, че принципът на териториалната солидарност изисква създаването на относително равностойни условия на живот в отделните части от територията на страната. На следващо място съществуващите във всяка страна регионални различия пораждаат социални и политически проблеми и не на последно място регионалните и национални икономики са тясно свързани. Един такъв регион с трайно висока безработица, неконкурентоспособна местна икономика с нисък дял на преките и чуждестранни инвестиции и ниска тежест на областната икономика в националната е Разградския регион.

След бавния и мъчителен преход от централно планово към свободно пазарно стопанство, съпроводен с драстичен икономически спад в края на миналия век, по данни на областните стратегии за развитие от предходни години в началото на настоящето хилядолетие областната икономика бележи значителен ръст. За съжаление обаче икономиката на областта не е подмината от световната икономическа криза. Първите проявления на кризата са усетени главно чрез забавянето на растежа и заетостта през 2008 г. и настъпилния спад през 2009 г.

На фона на глобалните и национални икономически процеси през последните години БВП на област Разград бележи лек ръст. През следващите няколко години очакванията са постигнатата стабилизация да се запази и да бъде постигнато бавно нарастване в условията на оформяща се стагнация на световната и европейската икономика. Тук е необходимо да се отбележи, че нарастването на БВП в областта, е под средното за страната. През последните години общо БВП за страната бележи значителен ръст с около 25%, а БВП на област Разград изостава с около 6-7%. По данни на националния статистически институт икономиката на областта създава между 1 и 1,1% от Брутният вътрешен продукт на страната. Този дял се запазва относително стабилен във

времето. Една от причините за ниската тежест на областната икономика в националната, е намаляването на работната ръка и по-ниското ниво на заетост, в сравнение със средното за страната. Според едно проучване на вестник „Капитал“, което посочва стоте най-големи компании в България по приходи на територията на Северен централен регион, икономическата активност е значително по-слаба в сравнение с другите региони в България. Една от причините за ниската икономическа активност на региона е липсата на значими и големи по размер икономически субекти, с които се отличават в области, като София, Пловдив, Варна и Бургас. Най-големите компании са концентрирани само в три града – Разград (2 компании от 100-те най-големи), Севлиево и Русе – с по една.

Друг важен проблем произтичащ от слабото икономическо развитие на региона е трайно високата безработица през годините. По отношение безработицата трябва да се спомене, че тя свързана в по-голямата си част с икономическия интензитет на дадена територия. В този смисъл нейното проявление в рамките на по-големите и развити в икономическо отношение градове, е рядко срещано явление. По друг начин стоят нещата в по-малките градове, какъвто е Разград. През годините безработицата в тази област е по-висока от средната за страната, а самите безработни притежават този статут от продължително време. Разглеждайки проблема с безработицата не трябва да бъдем повърхностни, защото тя не само засяга икономическите параметри на отделния индивид, а се явява и като социално явление, носещо психологически негативизъм, които в повечето случаи води до демотивация и асоциалност и в някои случаи дори до извършването на определени криминални деяния. Ето защо разрешаването на този икономически феномен трябва да бъде в приоритетите както в политиката на държавата, така и на отделните общини. За Разград разрешаването на този проблем заема приоритетно място в разработената областна стратегия.

Както вече отбелязахме, равнището и структурата на безработицата е в пряка зависимост от големината на населеното място, транспортните връзки, броя и възрастовата структура на населението, икономическата среда, инфраструктурата и др. През годините в областта се наблюдава тенденция на по-висока безработица от средната за страната. Причините за това са разнообразни. Като такива могат да бъдат посочени: липса на мащабни инвестиции през разглежданите последните години, ниска степен на квалификация и образование на човешките ресурси, концентрация на населението в трудоспособна възраст в рамките на по-малките населени места, което затруднява тяхното предвиждане до рамките на града, нисък дял на преките и чуждестранни инвестиции и др.

Ефективната борба с високата безработица е пряко свързана както с конкурентоспособността на местната икономика, така и с инвестиционната активност в региона. В този ред на мисли увеличаването на инвестиционната активност ще доведе до разкриване на нови работни места. Това от своя страна ще окаже благоприятно въздействие по отношение на заетостта в региона. Като част от територията на Северен централен регион, област Разград, е с ниска стойност на показателите: нетни приходи от продажби, брой предприятия и разходи за придобиване на Дълготрайни материални активи (ДМА). В същото време рентабилността на предприятията от нефинансовия сектор е по-висока от средната за страната. Това обаче не е свързано с по-високите темпове на технологично обновяване и въвеждане на иновации в предприятията от индустриалния сектор, а по-скоро с постигане на по-висока рентабилност в сектори, като химико-фармацевтичната и преработващата промишленост, селското стопанство и услугите.

Важен компонент за осигуряването на траен икономически растеж и подобряването на нивото на заетостта са преките и чуждестранни инвестиции. По отношение на този важен показател, област Разград заема дял от 0,94% сред най-големите чуждестранни инвестиции в страната. Като най-големи чуждестранни предприятия в рамките на областта могат да бъдат посочени следните: Актавис, Амета – холдинг и Амилум ЕАД. Освен с директното си въздействие и значение, преките и чуждестранните инвестиции, са индикатор за инвестиционната привлекателност на областта. През последните години делът на преките и чуждестранните инвестиции, макар и с малки темпове, бележи ръст.

В заключение може да се изтъкне, че безработицата в област Разград през годините има тенденция да бъде по-висока в сравнение със средните показатели за страната. Това може да се дължи на ниската конкурентоспособност на местните предприятия и местната икономика като цяло. Други фактори могат да бъдат: ниския дял на преките и чуждестранните инвестиции за периода; по-ниските показатели за реализирани нетни приходи от печалба на предприятията; ниска инвестиционна активност в региона; ниска иновативност и ред други причини. За да се справи с тези проблеми областната управа трябва да заложи на следните конкретни мерки:

- Осигуряване на подкрепа за местните фирми при разработване и реализиране на проекти с безвъзмездно съфинансиране
- Развитие на професионалното и висшето образование
- Организиране и провеждане на панаири и изложения
- Предлагане на данъчни облекчения за малките и средни специализирани предприятия
- Осигуряване на високоекспертни безплатни консултантски услуги за нуждите на малките и средни специализирани производствени компании
- Разширяване ролята на публично-частното партньорство
- Подобряване визията и институционалната среда на региона с цел привличане на чужди инвеститори
- Засилване на гражданското участие в решаването на значими проблеми за региона

Прилагането на тези мерки би оказало благоприятно влияние по отношение на: повишаване нивата на заетостта; намаляване на безработицата; повишаване доходите на населението; пълноценно използване на местния потенциал и други.